

INIMÕIGUSTE INSTITUUT: Krimmitatarlaste nutikas vastupanu okupatsioonile ärritab Venemaad, kirjutab **Oliver Loode**. Haagi ÜRO kohtu vaheotsus kohustab Venemaad seadmast piiranguid krimmitatarlaste esinduskogudele.

Mida teie Kiievis ka teate? Valetate, raisk!

18. mail möödub 73 aastat sellest, kui Krimmi saare põliselanikud krimmitatarlaste oma kodudest vägivaldselt küüditati. Pärast Nõukogude Liidu lagunemist koju tagasi tulnud on aga nüüd ähvardamas uued ohud. 2014. aastal alanud okupatsioon on taas kaasa toonud krimmitatarlaste õiguste rikkumisi ning paljud neist ei saa enam poolsaarele minna. Krimmitatarlaste vastupanu on aga võtnud rahvusvahelisi mõõtmeid.

Krimmitatarlaste kollektiivsed õigused

Kolm aastat pärast Krimmi poolsaare ebaseaduslikku okupatsiooni ja annekteerimist Vene Föderatsiooni poolt on üks tegur teinud Kremli elu üle ootuste ebaseadlikuks: krimmitatarlaste jätkuv vastupanu, mille rahvusvaheline kandepind on üha laienemas. Aprilli lõpus toimunud ÜRO põlisrahvaste foorumi 16. istung New Yorgis oli selle veenvaks kinnituseks – krimmitatarlaste sõnavõttude ja argumentatsiooni tase oli Venemaast peajagu üle.

Uueks tugevaks argumentiks krimmitatarlaste avaliku diplomaatia salves on Haagis asuva ÜRO rahvusvahelise kohtu 19. aprilli vaheotsus, mille kohaselt Venemaa peab kooskõlas oma rahvusvaheliste kohustustega „hoiduma piirangute hoidmisest või seadmisest krimmitatari kogukonnale selle esinduskogude, sh Medžlise säilitamiseks“.

See otsus tulenes otseselt Vene okupatsioonivõimude eelmise aasta otsusest keelustada krimmitatari Medžlis väidetava ekstremismi tõttu, millele oma dabroo andis ka Venemaa ülemkohus. Just Medžlise keelustamist võib pidada krimmitatari kui põlisrahva kollektiivsete õiguste seni ramedaimaks rikkumiseks. Olen korduvalt öelnud, et vaenulik tegu põlisrahva esinduskogu vastu on rünnak kogu selle rahva vastu, ja just sellega on Putini-Venemaa hakkama saanud.

Fabritseeritud krimiasjad

Haagi kohtu otsuse ajastus vahetult enne ÜRO põlisrahvaste foorumit sobis ideaalselt krimmitatari delegatsioonile, kes sel korral osales foorumil ajaloo suurima delegatsiooniga. Krimmitatari esindajad viitasid sellele kõikvõimalikel ametlikel ja kõrvalüritustel, sh ÜRO Peaassamblee kõrgetasemelisel koosolekul, millega tähistati ÜRO põlisrahvaste õiguste deklaratsiooni 10. aastapäeva.

Krimmitatarlaste läbivaks nõudmiseks Venemaale sai rahvusvahelise kohtu otsuse viivitamatu ja täielik täitmine, st Medžlise tegevuse taas-seadustamine Krimmis. Seda lisaks „vanadele“ nõudmistele vabastada krimmitatarlastest poliitvangid, tühistada fabritseeritud kriminaalasjad väidetavate krimmitatarlastest islamiäärmuslaste vastu ning läbi viia juurdused hukkunud ja teadmata kadunud krimmitatari aktivistide osas.

Arrogantselt sisutühi

Venemaa reaktsioon krimmitatarlaste konkreetsetele ja faktipõhiste süüdistustele oli ootuspäraselt sisutühi ja arrogantne. Selle võib kokku võtta märksõnadega: probleemi eitamine („Krimmis on kõik hästi, ehitame krimmitatarlastele mošeesid, toetame krimmitatari keelt ja kultuuri“, krimmitatari esindajate delegitimiseerimine („Mida teie seal Kiievis ka meie Krimmi asjadest teate?“) ja vasturünnak („Valetate, raisk!“).

Aga kui kogu seda jama veidigi dekonstrueerida, siis avaneb pilt juriidiliselt ja moraalselt korrumppeerunud Venemaast, kellel sisulised

vastuargumendid on otsa saanud. Tähelepanuväärne on, et kõigil juhtudel vältis Venemaa põhiprobleemi – Medžlise keelustamise – kommenteerimist. Ei ühtki näidet ega tõendit sellest, et Medžlis tõepoolest tegeleks ekstremismiga. Ja pole ka midagi imestada – kui Medžlise tegevuses on midagi äärmuslikku, siis on selleks äärmuslik lojaalsus ÜRO hartale, rahvusvahelisele õigusele ja kodumaisele Ukrainale põhiseadusele.

Nii jääbki Venemaale üle vastata krimmitatarlastele ja rahvusvahelisele üldsusele klišeedes, esitamata ühtki sisulist väidet enda tegevuse õigustamiseks.

Ja nüüd üks põnev dialoog

Et krimmitatari teema on tegelikkuses pinnuks silmas Venemaa jaoks, kinnitas ÜRO kõrgetasemelisel koosolekul aset leidnud mitteametlik dialoog. Pärast seda, kui Venemaa delegatsiooni juht Igor Barinov (Vene rahvusküsimuste föderaalagentuuri juht, Putini lähikondlane ja endine FSBlane) oli sunnitud ületama etteantud ajalimiiti, et vastata Ukraina riigi esindaja, ka Eestis tuntud krimmitatari aktivisti ja Ukraina teabepoliitika aseministri Emine Džeppari sõnavõtus kõlanud Venemaa kriitikale, astus Barinov pealtnäha juhuslikult Ukraina delegatsiooni laua juurde.

Venemaa saab krimmitatarlastelt lüüa isegi ÜRO-s – organisatsioon, kus tal asutaja ja julgeolekunõukogu alalise liikmena peaks olema selge eelis.

Barinov: „Tere tulemast Krimmi, tulge meile külla!“

Džeppar: „Niipea kui lahkute, siis kohe ja heameelega!“

Barinov: „Aga seda ei juhtu ju kunagi!“

Džeppar: „Ilmtingimata juhtub!“

Kellega rääkida

Selles dialoogis on tegelikult kõik öeldud. Esiteks on teada, et Venemaa diplomaadid ja kõrge ametiesindajad ei algata selliseid vestlusi spontaanselt.

Kellega rääkida või mitte rääkida on alati läbi mõeldud ja teenib üldisemaid eesmärke. Ju siis midagi jäi Barinovil kripeldama või oli vaja oma haledat etteastet noore krimmitatari daami kiusamisega kompenseerida.

Teisalt näitas see kahekõne ilmekalt, et krimmitatari vastupanu on tänasel päeval elujõulisem kui kunagi varem ning Venemaa saab krimmitatarlastelt lüüa isegi ÜRO-s – organisatsioonis, kus tal asutaja ja julgeolekunõukogu alalise liikmena peaks olema selge eelis.

18. mail aset leidva krimmitatarlaste küüditamise 73. aastapäeva eel tasub seda teada nii krimmitatarlastel endil kui ka nende käekäigust hoolival rahvusvahelisel üldsusel. ✕